

ZŁOTE JACKI ZA NAUKĘ W LATACH 2000-2021

Violetta Machnicka

Tadeusz Boruta

Sławomir Kordaczuk

Siedleckie Towarzystwo Naukowe

*Wszyscy patrzymy na świat, lecz niewiele w nim widzimy;
dopiero badacze i artyści z chaosu rzeczy i wypadków
wydobywają pojedyncze szczegóły, pokazują je ludziom
i tym sposobem rzucają światło na otaczającą nas pomrokę¹.*

Abstract: The article is a list of the winners of the Golden Jack Award for scientific achievements in the years 2000-2021, awarded by the Siedlce Scientific Society, Siedlce Socio-Cultural Association "Gate" and the Regional Museum in Siedlce. The authors recalled the history of the award and its links with the region and with the Golden Jack (Atlas) crowning the Siedlce town hall, which is the most important symbol of Siedlce.

Keywords: Golden Jack Award, Siedlce Scientific Society, Siedlce Socio-Cultural Association "Gate", Regional Museum in Siedlce, University of Natural Sciences and Humanities in Siedlce, Siedlce

GOLDEN JACKS FOR LEARNING IN 2000-2021

Violetta Machnicka

Tadeusz Boruta

Sławomir Kordaczuk

STN, Poland

Abstrakt: Artykuł stanowi zestawienie laureatów Nagrody Złotego Jacka za osiągnięcia naukowe w latach 2000-2021, przyznawanej przez Siedleckie Towarzystwo Naukowe, Siedleckie Stowarzyszenie Społeczno-Kulturalne „Brama” oraz Muzeum Regionalne w Siedlcach. Autorzy przypomnieli historię nagrody oraz jej powiązania z regionem i ze Złotym Jackiem (Atlasem), wieńczącym siedlecki ratusz miejski, stanowiącym najważniejszy symbol Siedlec.

Słowa kluczowe: Nagroda Złotego Jacka, Siedleckie Towarzystwo Naukowe, Siedleckie Stowarzyszenie Społeczno-Kulturalne „Brama”, Muzeum Regionalne w Siedlcach, Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach, Siedlce

¹ Bolesław Prus, *Kroniki*, oprac. Zygmunt Szweykowski, PIW, Warszawa 1957, t. VI, s. 238.

Jedną z podstawowych form działalności Siedleckiego Towarzystwa Naukowego – wydawcy między innymi interdyscyplinarnego półrocznika „Ogród”² – jest coroczny udział w przyznawaniu **Nagrody Złotego Jacka**. Inicjatorem nagrody był historyk, profesor doktor habilitowany Piotr Matusak (1941-2020) – wieloletni prezes STN³ – stowarzyszenia istniejącego od 23 września 1993 roku.

Po raz pierwszy nagrodę przyznano w roku 2000. Od roku 2012 Złote Jacki typowane są w trzech kategoriach:

- za osiągnięcia naukowe (autorstwo lub redakcja naukowa książki bądź całości dorobku naukowego),
- za działalność popularyzatorską,
- za osiągnięcia artystyczne i/lub kulturalne⁴.

Do roku 2011 nagradzano także najlepsze prace magisterskie związane z regionem. Oprócz nagród podstawowych niekiedy przyznawano wyróżnienia dodatkowe – najczęściej za prace magisterskie. W roku 2010 rektor Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach, profesor doktor habilitowany Antoni Jówko, otrzymał specjalną nagrodę indywidualną za działania menedżerskie na rzecz rozwoju nauki w Siedlcach. Wyjątkowo w roku 2018, z okazji 25-lecia STN, w każdej kategorii uhonorowano dwóch nagrodzonych. Podwójna nagroda w kategorii „działalność popularyzatorska” została też przyznana w roku 2019. Ogółem w latach 2000–2021 wręczono 82 statuetki, będące miniaturą rzeźby „dużego Jacka”, wykonanej w Warszawie w 1962 roku przez Wojciecha Jarnuszkiewicza, umieszczonej na najbardziej kojarzącym się z Siedlcami ratuszu miejskim⁵. W ratuszu ma swoją siedzibę Muzeum Regionalne w Siedlcach⁶, związane z legendą o siedleckim mocarzu, młodym kowalu Jacku, i księżnej Aleksandrze Ogińskiej⁷.

² Ukazuje się od 1988 roku – pod auspicjami STN od roku 2018.

³ Prezesi Siedleckiego Towarzystwa Naukowego w porządku chronologicznym: prof. dr hab. Edward Kospath-Pawłowski (1993-1999), prof. dr hab. Piotr Matusak (1999-2013), dr hab. Violetta Machnicka (2013-2021), dr Tadeusz Boruta (od 15 grudnia 2021).

⁴ W tej kategorii w roku 2008 nagrodę uzyskał współautor niniejszego tekstu, dyrektor Muzeum Regionalnego w Siedlcach, prezes Siedleckiego Klubu Kolekcjonerów, fotografik, pisarz i regionalista – Sławomir Kordaczuk.

⁵ Jest to już czwarta figura Jacka. Wykonano ją z blachy miedzianej metodą trybowania. Od 4 września 2021 roku na ratuszu nie ma Jacka, który, zdjęty z dachu budynku, czeka na uruchomienie procedury przetargowej i renowację.

⁶ W XVIII-wiecznym ratuszu z figurą Atlasa nazywanego przez siedlczan „Jackiem” muzeum istnieje od 1909 roku kolejno jako: Muzeum Ziemi Podlaskiej (1909-1939; 1965-1975), Muzeum Okręgowe (1975-1999), Muzeum Regionalne w Siedlcach (od 2000). Do muzeum należą też dwa oddziały: Muzeum Ziemiaństwa w Dąbrowie oraz Muzeum Pożarnictwa w Kotuniu. Powstaje trzeci oddział – Muzeum Powstania Listopadowego w Nowych Iganiach.

<https://www.muzeumsiedlce.art.pl/> - 31.12.2021.

⁷ <http://krajoznawcy.umcs.lublin.pl/index.php/tales/legend-1> - 31.12.2021.

Początkowo nagrody typowało tylko STN. Do inicjatywy STN dołączyły wkrótce Delegatura Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego w Siedlcach oraz Siedleckie Stowarzyszenie Społeczno-Kulturalne „Brama” – od roku 2003, na czele ze Zbigniewem Piwońskim i Ewą Talachą. W skład kapituły okresowo wchodziła przedstawiciele rozmaitych instytucji siedleckich oraz specjaliści z kilku dziedzin naukowych. Obecnie kapituła NZJ składa się z reprezentantów: Siedleckiego Towarzystwa Naukowego, Siedleckiego Stowarzyszenia Społeczno-Kulturalnego „Brama” oraz Muzeum Regionalnego w Siedlcach.

Wyróżnienia przyznawane są badaczom, twórcom, organizacjom, instytucjom związanym z regionem i działającym na rzecz regionu – wschodniego Mazowsza i południowego Podlasia. Głównym zadaniem Złotych Jacków jest docenianie i promowanie osiągnięć naukowych ludzi nauki powiązanych osobowo i twórczo przede wszystkim z Siedlcami:

Wcześniej [przed rokiem 2000] przyznawano różne nagrody, jednak były one zawężone do innych niż nauka dziedzin działalności. Nagroda im. Ludomira Benedyktowicza dotyczyła środowisk kulturalnych, artystycznych, natomiast „Aleksandria” przyznawana przez Kapitułę przy Zarządzie Miasta dla siedlczan i osób zasłużonych dla miasta i regionu była formą promowania miasta. (...) Nagroda „Złoty Jacek” stała się gwarancją prestiżu w siedleckich kręgach naukowych i kulturalnych⁸.

W ciągu 22 lat funkcjonowania Nagrody Złotego Jacka uhonorowano kilkunastu profesorów, doktorów habilitowanych i doktorów – za autorstwo (współautorstwo) lub redakcję naukową książki albo za całość dorobku naukowego z zakresu rozmaitych nauk – od przyrodniczych po humanistyczne.

Oto pełny wykaz osób wyróżnionych Nagrodą Złotego Jacka w kategorii „osiągnięcia naukowe” w poszczególnych latach:

2000 – Janusz Faliński, Eugeniusz Ćwikliński, Zygmunt Głowacki: *Atlas geobotaniczny Doliny Bugu*, cz. 1: *Od Niemirowa do ujścia*. „Phytocoenosis Supplementum Cartographiae Geobotanicae” 2000, t. 12, s. 1-320

2001 – Maria Ciechocińska (całokształt)

2002 – Jan Fereniec⁹: *Podstawy zarządzania*, Wyższa Szkoła Finansów i Zarządzania, Siedlce 2002

Aleksandra Ogińska (1730-1798) po śmierci ojca, księcia Michała Fryderyka Czartoryskiego w roku 1775 odziedziczyła Siedlce z siedmioma przyległymi folwarkami. Przyczyniła się do rozwoju ekonomicznego i kulturowego miasta.

⁸ Grażyna Korneć, *Siedleckie Towarzystwo Naukowe 1993-2008*, red. Tadeusz Boruta, Dariusz Grzegorzczuk, Artur Ziótek, STN, Siedlce 2008, s. 61.

⁹ Został poinformowany o nagrodzie, ale zmarł przed jej odebraniem.

2003 – Piotr Matusak: *Wywiad Związku Walki Zbrojnej – Armii Krajowej 1939-1945*, Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza, Warszawa 2002

2004 – Marek Wagner, Janusz Wojtasik, red. naukowa: *Rzeczpospolita Obojga Narodów i jej tradycje. Studia i szkice*, Wydawnictwo Akademii Podlaskiej w Siedlcach, Siedlce 2004

2005 – Piotr Matusak, Edward Kospath-Pawłowski, Tadeusz Rawski, *II Wojna Światowa 1939-1945*, red. naukowa Piotr Matusak, Dom Wydawniczy Bellona, Warszawa 2005.

2006 – Grażyna Korneć: *Tajna oświata na Południowym Podlasiu i Wschodnim Mazowszu: 1939-1944*, Wydawnictwo Akademii Podlaskiej w Siedlcach, Siedlce 2006

2007 – Edward Kospath-Pawłowski, red. naukowa (odebrał nagrodę w imieniu zespołu autorskiego): *Siedlce 1448-2007*, wyd. II zmienione i poszerzone, Akademia Podlaska w Siedlcach, Siedleckie Towarzystwo Naukowe, Siedlce 2007

2008 – Stanisław Kalembasa (całokształt)

2009 – Maria Starnawska: *Świętych życie po życiu. Relikwie w kulturze religijnej na ziemiach polskich w średniowieczu*, Wydawnictwo DiG, Warszawa 2008

2010 – Zbigniew Lisowski (całokształt)

2011 – Jerzy Kunikowski, red. naukowa: *Uwarunkowania procesu edukacji dla bezpieczeństwa*, Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach, Siedlce 2011

2012 – Wiesław Charczuk: *Walka polityczna na południowym Podlasiu i wschodnim Mazowszu w latach 1944-1956*, Siedleckie Towarzystwo Naukowe, Instytut Nauk Społecznych Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach, Siedlce 2012

2013 – Rafał Dmowski: *Unitis Viribus. Diecezja Podlaska w II Rzeczypospolitej*, Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego, Instytut Historii i Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach, Warszawa-Siedlce 2013

2014 – Zofia Chyra-Rolicz (całokształt)

2015 – Krystyna Wojtczuk (całokształt)

2016 – Piotr Guliński (całokształt)

2017 – Ryszard Wróblewski: *Wprowadzenie do nauk o bezpieczeństwie*, Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach, Siedlce 2017

2018 – Antoni Czyż (całokształt)

– Józef Piłatowicz: *Słownik biograficzny Południowego Podlasia i Wschodniego Mazowsza*¹⁰, red. naukowa Józef Piłatowicz, Katarzyna Maksymiuk, Hanna Świeszczyńska (redaktor językowy), Instytut Historii i Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach, t. 3, Siedlce 2019

2019 – Janina Gardzińska (całokształt)

2020 – Marek Żabka (całokształt)

2021 – Violetta Machnicka (całokształt)

Uroczystość wręczania laureatom połączanych statuetek i honorowych dyplomów uznania do 2019 roku wpisywała się w Festiwal Nauki i Sztuki w Siedlcach. Po raz pierwszy odbyła się w Centrum Kultury i Sztuki w Siedlcach. Imprezy organizowano także w budynku ówczesnego Wydziału Przyrodniczego Akademii Podlaskiej – dzisiejszego Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach, w miejscowej Bibliotece Pedagogicznej oraz w sali widowiskowej „Podlasie” Miejskiego Ośrodka Kultury w Siedlcach. Zdecydowanie najczęściej uroczystości odbywały się w Muzeum Regionalnym w Siedlcach, w którym Złote Jacki wręczano – pod Złotym Jackiem... Autorem figurki „małego Jacka” jest Michał Pikula – absolwent wychowania plastycznego UMCS, artysta plastyk, malarz, niegdyś jubiler. Projekt powstał w ostatniej dekadzie XX wieku. Mosiężne odlewy wykonuje pracownia odlewnicza braci Korniluków w Żaboklikach¹¹. Statuetka ma 24 cm wzrostu i waży 1,45 kg.

Pośród laureatów Nagrody Złotego Jacka docenionych za całokształt osiągnięć naukowych znajduje się polonista, redaktor naczelny „Ogrodu”. Doktor habilitowany Antoni Czyż, niegdyś profesor kilku uczelni w Polsce, skomentował przyznanie mu Jacka następującą refleksją:

¹⁰ Ortografia wynika z konsekwencji wobec zapisów stosowanych w tomach I i II.

¹¹ Źródła informacji o Jacku: Sławomir Kordaczuk, Dorota Pikula.

Bardzo dziękuję za tak miłe, a – powiem wprost – **nagle** i niespodzianie **radosne** wyróżnienie, które tu, w Siedlcach, **całkiem mnie zaskoczyło**, bo... nie spodziewałem się znaku pamięci w roku mego siedleckiego jubileuszu¹². To jest **pierwszy taki znak pamięci** w tym mijającym powoli roku 2018. Nagroda Złotego Jacka to zaszczyt. A także dowód, że moja praca w tym mieście jest jednak, wbrew pozorom, dostrzegana i doceniana. Gest uznania i pamięci uczynił – **społeczny ruch naukowy**, zawsze tu mocny i żywy.

Siedleckie Towarzystwo Naukowe wyróżniło w mojej osobie – tak to pojmuję – **bezinteresowny entuzjizm** i trud oddany temu środowisku, wysiłek wpisany wprawdzie w etatową pracę zawodową, a zawierający też w sobie ogniowo pozaetatowych i, powiem wprost, darmowych działań społecznych. To moja praca dla kultury naukowej w Siedlcach, dla humanistyki, także dla inteligencji jako warstwy społecznej¹³.

Dane kontaktowe / Contact details

Violetta Machnicka, STN
e-mail: viola.machnicka@wp.pl

¹² Jubileusz potrójny: 40. rocznica pracy naukowej, 20. rocznica pracy w siedleckim uniwersytecie oraz 30. rocznica redagowania „Ogrodu”.

¹³ Antoni Czyż, *Lata późne a piękne. O siedleckiej Nagrodzie Złotego Jacka – z melancholią*, „Ogród”. Interdyscyplinarny półrocznik humanistyczny, rocznik XXXI-XXXII, 2018-2019, s. 17-18.